

*Tomislav Jablanović, biskup*

## NAŠE SAČUVANE OBITELJI

Već je postala frazom toliko puta ponovljena tvrdnja da smo mi generacija koja je više nego ijedna prethodna svjedok dubokih promjena koje se na pozornici našeg povijesnog časa odvijaju sve ubrzanim ritmom. Još smo svjedoci pokoje preostale obiteljske zadruge starinskog tipa i time povezani s vjekovima možda do u prapovijest. Ujedno smo i svjedoci vremena koje nam najavljuje likvidaciju obitelji kao institucije, a pokoji anticipirani ostvareni ideal te vizije s mnogo samosvijesti ističe svoje punopravno pravo građanstva. Nemojmo ovdje misliti samo na Engelsa! Prije nekoliko godina jedna je poznata zapadna revija izdala čitav tematski broj pod naslovom »Brak nema budućnosti«. Budimo načistu s tim da su u naše vrijeme jake snage koje, iako dolaze iz različitih smjerova i s različitim arsenalom argumenata, usmjeruju brak prema idealu uništenja. Postignuti poeni daju im ohrabrenje da se samo drže uzetog kursa. Ta dva pola su krajnje točke dimenzioniranosti u kojoj se egzistencijalno situira brak i obitelj našeg vremena.

Svi mi nosimo u sebi veću ili manju povezanost s duhovnim ozračjem nekadašnjeg vremena. Ako smo možda već punim jedrima uplovili u tokove današnjice, ipak, zavirimo li u sebe, otkrit ćemo u sebi ne malo sadržajnosti koja nam je dana u baštinu od minulih generacija. To neće biti samo puke reminiscencije nego i nešto dublje, što će nas povezivati s vremenima, s mentalitetom, s načinima života i sa shvaćanjima onoga vremena, koje obično nazivamo patrijarhalnim. Budemo li potpuni u tom samoispitivanju, vrlo vjerojatno ćemo vidjeti da i mi možda još uvijek pripadamo više tom duhovnom krugu, koji, eto, mnogi osuđuje na smrt, negoli onom koji nam se u zamjenu obećaje.

Kriza obitelji, toliko značajna za naše vrijeme, organski se veže o krizu koja je prouzročena sveopćim procesom raslojavanja, prestrukturiranja i presmišljavanja društvenog života i pojedinih njegovih oblika i sadržaja. Institucija obitelji koja je davala tako značajno obilježje — i više nego obilježje — jednom vremenu nije mogla izbjeći sudbinu da

s tim vremenom i ona bude izložena oštroj kritici. U novopronađenim formulama društvenog života obitelj je odbačena u sferu potpune privatnosti svakog pojedinca.

Udarci koji su udarali na obitelj izvana potresli su njome iznutra. Promjene što ih je obitelj pretrpjela prema vani sociolozi označavaju kao dezorganizaciju, a previranje unutar nje same kao dezintegraciju. Izgubivši značaj javne društvene institucije, obitelj se sve više privatizirala, njen prostor ostao je isključiv rezervat bračnih drugova. Otpali su vanjski faktori, koji su obitelji davali jamstvo sigurnosti. Jedino što je ostalo kao neotuđivo za bračne drugove i što treba da kao temelj ponese sav teret bračne zajednice jest bračna ljubav. A svi znamo iz svakodnevnog života da nije svaka bračna ljubav u stanju podnijeti tolik teret. Odatle onda bračni lomovi i tolike rastave. Garancija stabilnosti bračne zajednice, potisnuta isključivo u sferu bračne intime i postavši privatnom stvari supružnika, lako postaje predmet izživljavanja neodgovorne samovolje. Uostalom, to je neminovna sudbina svakog naturalizma. Mi kršćani gledamo na to iz ugla pale naravi, koja u sebi nosi sklonost za zlo. A znamo da je upravo uzvišeni pojam ljubavi kao možda malo što drugo toliko uprljan grijehom i postao vlastita negacija. Ne krije li se često pod tim imenom najvulgarnija ljudska samoživost? Proglasivši sebe mjerilom svog morala, posvemašnjim subjektiviranjem shvaćanja obitelji, a imajući na umu kršćansku nauku o iskonskom grijehu i njegovoj destruktivnoj moći, čovjek našeg vremena jedva da je mogao naći, a kamoli slijediti pravi smjer. Nije to prvi put da je čovjek, preuzevši svoju sudbinu u svoju apsolutnu kompetenciju, krenuo naopako.

Mi kršćani ne možemo se lišiti svog dijela odgovornosti za ovaj trenutak naše povijesti. Mi ne smijemo zatvarati oči pred stvarnošću. I mi smo dio tog vremena! U kontinuitetu smo povezani s prošlošću, a istodobno i okrenuti prema budućnosti. No, za razliku od naturalista svih boja, mi sve želimo obasjati svjetlom Evanđelja, hranimo se milošću, izdignuti smo u nadnarav, vjerujemo u nadmoćnost dobra. Među nama je Krist, naš veliki brat, »prvorodenac među mnogom braćom« (Rim 8, 29), te po njemu imamo zajedničkog »Oca od koga svako očinstvo u nebesima i na zemlji ima ime« (Ef 3, 15). Temeljna činjenica naše vjere, utjelovljenje Bogočovjeka, zbililo se unutar jedne, svete obitelji. Stoga tjeskobu našeg vremena koja je znatnim dijelom prouzročena žalosnim stanjem u današnjim obiteljima, nadvladavamo kršćanskom vjerom i nadom. Crne horizonte obasjavamo svjetlom Evanđelja i milosti. To je za kršćanina jedino ispravno stajalište s kojega promatra procese kojima je podvrgnuta današnja obitelj i s tog stajališta kršćanin zauzima konkretne stavove kojima želi biti prisutan u tim procesima. I u današnja previranja želimo unijeti spasonosnu komponentu Evanđelja.

Uz ove uvodne misli govorimo o »našim sačuvanim krajevima«. Što znači »sačuvanost«? Ta nam riječ u svom latinskom ruhu »konzervativnost« nudi stanovit sadržaj koji je u najmanju ruku manjkav, pa

baš zato i neprihvatljiv kao apsolutni princip. Tu treba da dobro razlikujemo. Jedno je narav i bit same stvari, a drugo je povijesna pojavnost u kojoj se dotična stvar tijekom povijesti javljala. Danas se vrlo često spominje »povijesna uvjetovanost«. Sve što je isključivo povijesno uvjetovano u svojoj pojavnosti tijekom povijesti je i izmjenljivo. U tom smislu kažemo da povijest evolvirala. Tako se tijekom povijesti mijenjao tip u kojem se javljala institucija braka i obitelji. Bilo bi vrlo riskantno tvrditi da je po sebi ovaj ili onaj tip bolji ili gori, a pogotovo bi bilo pogrešno ovaj ili onaj tip obitelji proglašavati kao jedino dobar. Kad mi ovdje govorimo o »sačuvanosti« naših obitelji, pritom mislimo isključivo na njenu sačuvanost u njenoj naravi i biti, dakako, shvaćenoj prema nauci kršćanstva. Ne želim ulaziti u dublju analizu, no čini mi se da taj pojam sačuvanosti možemo svesti na pojmove stabilnosti i plodnosti kao na bitne elemente kojima se konstituira kršćanski pojam obitelji. Oba ova pojma izrastaju iz pojma kršćanske bračne ljubavi, koja je temelj bračne zajednice, a daljnjom eksplikacijom iz tih pojmova izvode se i ostali atributi kršćanskog pojma obitelji. Kada, dakle, govorimo o sačuvanim obiteljima, mislimo na one koje rese ta dva svojstva: stabilnost i plodnost. Možda je to ponešto simplificirano shvaćanje, no vjerojatno nije daleko od istine.

U svim oblicima dosadašnjeg društvenog poretka obitelj je imala izrazito društvenu funkciju i vrijednost, pa se društvo pobrinulo da je učini stabilnom. Utvrđujući stabilnost obitelji, društvo je u znatnoj mjeri pridonosilo vlastitoj stabilnosti. Staviti pod znak sumnje stabilnost obiteljske veze značilo je društvenu diskvalifikaciju i neoprostiv skandal. U tom sklopu društvenih gledanja bila je — naravno, u relativnom smislu — zajamčena i materijalna sigurnost obitelji.

Ekonomika zadružne obitelji uporno je stajala na načelu obiteljske autarkije. Svaka je zajednica nastojala proizvesti sve što joj je bilo potrebno za materijalno zbrinjavanje njenih članova. Takvo ekonomsko postavljanje tražilo je i što veći broj radne snage. Svako dijete značilo je jednog radnika više. S tog se stajališta znatnim dijelom gledalo i na ženidbu, odnosno udaju pojedinih članova obitelji. Na načelu obiteljske ekonomike, nerijetko kao isključivom, stvarale su se i ženidbene kombinacije. Sin se morao ženiti da bi se dobila nova radna snaga ili, obratno, roditelji su stavljali veto na sinovu ženidbenu kombinaciju jer nije odgovarala kućnoj potrebi materijalnih dobara ili radne snage.

Snažna preorijentacija od manufakture na robno-novčane odnose dokrajčila je, likvidirala je gotovo u cijelosti tu komponentu donedavne obiteljske strukturiranosti. Paralelno s tim ide i raslojavanje sela kao takva. Nadiruća društvena kretanja seljaka sve su više vodila u grad, gdje je od seljaka postao radnik. Kod nas je još prije rata 85% stanovništva živjelo na selu. Danas je taj postotak spao na svega 39%. Taj proces je još uvijek u toku. On ima kao svoju uzročnu pozadinu besperspektivnost dosadašnje prirodne proizvodnje. Da bi mogao egzistirati na selu, seljak se mora preorijentirati na robnu proizvodnju za trži-

šte. Sa svojim dosadašnjim mentalitetom on ne vidi više svoju materijalnu sigurnost ondje gdje ju je odvajkada gledao, tj. u zemlji i u posjedu. To je svakako jedan od glavnih, iako ne jedini razlog zašto seljak odlazi sa sela.

Taj proces odilaženja sa sela počeo je kod nas još prije rata, ali ne u tako značajnim razmjerima. Poratno vrijeme, koje je donijelo i nove razloge, dovelo je u tom smislu do prave erupcije, koja se još nije smirila. No time je stvoren vrlo zanimljiv fenomen radnika-seljaka, tj. radnika koji radi u tvornici, a u svom slobodnom vremenu radi na svojoj zemlji, od koje se nije mogao dokraja odlijepiti. Taj je fenomen kod nas davno zapažen, o njemu se piše i on svakako nosi u sebi svoje implikacije.

U novonastaloj situaciji, našavši se u gradu i u novim uvjetima života, naš čovjek ne prekida lako ni sa starim ambijentom, a još manje sa svojim starim mentalitetom. S druge strane, njega zbunjuju nova shvaćanja, koja tako silovito udaraju i na njegova vrata. Postavljen tako na Prokrustovu postelju svojih socioloških odrednica, sam često ne nalazi prave orijentacije u dilemi: što od staroga zadržati, što od novoga prihvatiti, a što otkloniti? U toj dilemi živi još i druga i treća generacija doseljenika sa sela, pa se koji put upravo iznenađujemo susrećući toliko atavističkog nasljeđa — i dobra i zla — gdje se tome ne bismo nadali.

Kao sudionici i svjedoci tih procesa moramo ih mirno i trijezno ocijeniti, ne padajući ni u sentimentalnost, kao što to čine laudatores temporis acti, a niti u revolucionarnost, s kojom se danas često susrećemo.

Ništa na svijetu nije savršeno pa, prema tome, nije to mogao biti ni stari društveni poredak i njegove forme. Tko ga je gledao izbliza, nije mu teško bilo uočiti njegove nedostatke, manjkavosti i slabosti. Može li se sa stajališta kršćanske moralke braniti onaj stupanj dominantne vlasti koju je tako čvrsto držao pater familias? Što ju je kontroliralo da ne prijede u samovolju? Što ju je moglo kočiti kad je bila zlorabljena? Je li u dovoljnoj mjeri bilo zaštićeno ljudsko dostojanstvo i prava podložnika? Tko bi se danas još usudio braniti nekadašnju gotovo redovitu praksu po kojoj je otac tražio zaručnicu svome sinu? Nitko ne može zanijekati da je u takvim oblicima obiteljskog života vladala stanovita ukrućenost, koje danas više nitko ne želi prihvatiti. Svoju životnu egzistenciju članovi zajednice nisu u punoj mjeri doživljavali kao svoj vlastiti pošteno zarađeni kruh, nego više ili manje kao milost kućnog starješine. Svakako, nemamo baš puno prava da taj stil života prikazujemo kao idilu. Ni u njemu nije sve bilo samo zlato.

No kraj svih svojih brojnih nedostataka tadašnja obitelj postojala je kao obitelj. Iako uokvirena u okvire koje danas ne možemo sasvim prihvatiti, ona je duboko u sebi nosila kršćanske obiteljske konstituante stabilnosti i plodnosti. Njeno jedinstvo, neraskidljivost i rađanje brojnog potomstva bile su same po sebi razumljive. Stoga nas može danas

u ovom suvremenom svijetu ispuniti radošću i nadom — gaudium et spes — svaki susret s tim obiteljskim mentalitetom, koji nam je kao časnu baštinu ostavila generacija naših predaka. Ima i danas i u novim, izmijenjenim prilikama života još tog duha naših starih, ima još i stabilnih i plodnih obitelji.

Kao što je svaki čovjek fizički i genetički u kontinuitetu navezan na svoje pretke, tako se i svijest ljudi povezuje s prošlošću, i to graduirano, postupno, a vrlo rijetko revolucionarno. Taj se proces po pravilu brže odvija u sferi materijalnih odnosa nego u sferi duha. U našem kontekstu vidimo u tome djelomično i sretnu okolnost. Na taj način naš će čovjek i u novim okolnostima nositi u sebi još nešto od starog mentaliteta, u kojemu, kako spomenusmo, ima tako mnogo dobrog i kršćanskoga. Bilo bi presmiono to okarakterizirati samo kao uspomene na nešto nekadašnje. Ipak je to, bar u prvoj fazi, nešto više od uspomena, to je još uvijek svijest moralnog imperativa, pa i onda kad mu se ne udovoljava.

Preneseno na našu temu, to znači da se forma nekadašnje obiteljske zadruge i proces njenog diferenciranja brže odvijao negoli što se mijenjao njen sadržaj. Sociološki je taj proces uglavnom već završen. No svijest ljudi koji su prošli kroz taj proces nije se mijenjala istim tempom. Ljudi još dugo nose u sebi mentalitet koji su ponijeli iz starog ambijenta. Stara obiteljska zajednica raslojila se je na pojedine obitelji, ali je otac obitelji ostao ono što je u nekadašnjoj zajednici bio starješina. Njegov autoritet bio je neosporiv i bio je glavni temelj na kojem je počivala obitelj.

Takav tip obitelji bio je kod nas dominantan sve do najnovijeg vremena. Već kroz nekoliko generacija kod nas se obiteljski život odvija u pojedinačnim obiteljima prema baštinjenim nepisanim kanonima nekadašnjeg patrijarhalnog života stare zadruge. Uglavnom se živjelo u vlastitoj kući, na vlastitoj zemlji. Živeći od stare duhovne baštine, obiteljska je zajednica uglavnom bila stabilna i plodna, s brojnog djecom.

Gubeći ekonomsku sigurnost u obrađivanju zemlje, naš je čovjek potražio veću sigurnost u državnom poslu, gdje ju je redovito i nalazio. Ekonomski je ojačao, povišio je svoj životni standard. Poboljšanje materijalnih uvjeta omogućilo mu je da školuje djecu. Iz tako sociološki određenih obitelji iznikao je najveći broj naše inteligencije, a bilo bi svakako vrlo zanimljivo pozabaviti se proučavanjem tih procesa s obzirom na to koliko su se odrazili na život domaće Crkve, napose u pogledu regrutiranja klera. Bilo bi vrlo interesantno ispitati kako je išla linija socijalnog podrijetla našeg svećenstva u posljednje dvije-tri generacije. Danas se na taj svijet naših očeva i djedova gleda s priličnim prezirom i jednostavno mu se prišiva etiketa malograđanštine. Takvo paušalno osuđivanje nije pravedno. Trebalo bi ispitati čitav taj povijesni fenomen u njegovu cjelovitom konkretnom sklopu, pa bismo tada bili suzdržljiviji u osudama. Potpunije i savjesnije ispitivanje te povijesne pojave vjerojatno bi iznijelo na vidjelo činjenicu da je taj naš mali čovjek, kojega nazivamo malograđaninom, časno i pošteno odužio svoj dug koji je od nje tražio njegov trenutak povijesti.

Proces društvenog preoblikovanja počeo je davno i u početku se odvijao vrlo sporim korakom, pokazujući stalno tendenciju ubrzavanja. Došlo je do interferencije na liniji selo-grad. Selo je naseljavalo naše gradove, a grad je opet neodoljivom snagom vršio utjecaj i na one koji su ostajali na selu. U načinu života i u shvaćanjima sve se više brisala razlika između sela i grada. Taj davno započeti proces dosegao je upravo u naše vrijeme svoju najvišu točku ostvarenja s upornom tendencijom da se ide dokraja.

Spasonosno je bilo što je Crkva od početka bila, makar i u nedovoljnoj mjeri, prisutna u tim zbivanjima. Vjerojatno se moglo učiniti i više, no budimo zahvalni i za ono što se učinilo! U ta kretanja Crkva je nastojala unijeti duh Evanđelja, i to na više načina. Kasniji razvoj događaja pokazao je providencijalnost tih pokušaja. Spomenimo ponajprije naš nekadašnji katolički tisak! U posljednjih stotinu godina kod nas se pojavilo mnoštvo katoličkih listova. Doduše nisu svi bili ni iste vrijednosti, ni istog vijeka, ni iste sudbine. U globalu možemo reći da je naš nekadašnji tisak imao svoju čitalačku publiku, kojoj je on davao duhovnu formaciju. Prilično dobro organizirana mreža popularizatora katoličke štampe, ekipa suradnika i njihov entuzijizam, nošen ponajviše ljubavlju prema Crkvi i dušama, stvorio je prilično širok krug čitalaca, koji su s vremenom tu vrst duhovne hrane osjećali svojom potrebom. Tiskana riječ, koja je nosila na sebi blagoslov pastira, došla je u pravi čas. Podržavajući staru kršćansku baštinu, ona je evanđeoskim svjetlom obasjavala nove vidike koji su bili na pomolu. Kultivirajući duše crkvenim duhom, pridonosila je njihovu duhovnom uzrastu koji ih je osposobljavao da se uklope u velika zbivanja svoga vremena. Uz štampu su jako uporište Crkve bile i naše katoličke škole. Njihov značaj i važnost nije bio samo u školovanju djece. Ona su tu primala i nešto više od školskog programa, a preko đaka išla je i čvrsta veza s njihovim obiteljima. Od posebnog su značenja bila tadanja sjemeništa, koja su brzo nicala na sve strane. Nisu svi sjemeništarci završavali školu, a niti su svi svršeni postali svećenici. No time se naš mladi laikat obogatilo. Tko поближе pozna historijat našeg laičkog pokreta, zna koliko su dobra Crkvi kod nas učinili upravo ti bivši sjemeništarci. Od vremena Leona XIII i kod nas se sve više osjeća potreba organiziranog laikata. Papin poziv nije ostao bez odaziva. Znamo da se još u ono doba imalo štošta prigovoriti tim organizacijama, ali se ipak ne može poreći činjenica da su one, makar i s nedovoljnom snalažljivošću, duhovno odgojile čitavu jednu generaciju.

Crkva je, dakle, imala više putova kojima je ostvarivala svoju prisutnost u tim značajnim procesima. To, dakako, nije ostalo bez rezultata. Porastao je duhovni nivo tih ljudi koji su se dali odgajati od Crkve. Korijen njihova kršćanstva spustio se u Evanđelje i zakone milosti, duhovni vidici su se proširili, prostori osobne slobode obasjani su novim svjetlom, ono iracionalno i atavističko ustupalo je pred racionalnim kršćanstvom, a ono što je naš čovjek nosio u sebi od davnina kao kršćansko dobilo je na svojoj evanđeoskoj autentičnosti, postalo je punovrijedno. Domaće tlo

bilo je već dovoljno kultivirano da primi i prve skromne liturgijske inicijative i da se više otvori sustavnijem euharistijskom životu. Sve je to pridonosilo duhovnom jačanju našeg čovjeka katolika, okruženog vrtlogom tolikih previranja. Nismo, dakako, toliko naivni da bismo precejnjivali ono što je učinjeno. Negdje se sav efekat zadržao samo na površini, pa je bio odnesen prvim vjetrovom, a možda su u najboljem slučaju ostale samo uspomene. No ni uspomene nije dobro oduzeti svaku vrijednost, ni one nisu bez značenja.

Čini nam se da taj duhovni depozit koji nam je ostavila u baštinu generacija naših očeva još uvijek postoji i u svijesti naše generacije. Negdje se još čvrsto drži, korijen mu je razmjerno dubok i siguran, negdje je već u većoj ili manjoj mjeri nagrižen, negdje se o njemu još jedva može govoriti. To je šarenilo stvarnosti koja nam pruža temelj da govorimo o našim sačuvanim obiteljima. To je šarenilo karakteristika i naših sela i naših gradova. Ni naši izgubljeni tereni nisu, nažalost, samo u gradovima, ima ih i po selima čitavih regiona.

Okrećemo se danas našim sačuvanim obiteljima i u selima i po našim predgrađima i po gradovima. Smatramo ih dragocjenom baštinom koju treba sačuvati i unaprijediti. Ako nam je stalo do obiteljske stvarnosti, onda nam je jasno da je lakše zdrave obitelji sačuvati negoli bolesne ili razorene ozdraviti i ponovo izgraditi. Stoga je naša odgovorna dužnost okrenuti se prema tim obiteljima i posvetiti im punu brigu i ljubav. U tom smislu čini se da moramo organizirati obiteljski apostolat, ne prepuštajući ga brizi svakog pojedinog pastoralnog radnika, nego mu priteći u pomoć i na nivou biskupije, crkvene pokrajine i cijele naše BK.

Ostvarujući ove želje, brzo ćemo uočiti kako ni nama svećenicima nije danas više dovoljna ona pastoralna sprema što smo je dobili u našim bogoslovijama. Nekadašnja kolektivna pastorizacija danas više ne može dati rezultate. Nije više prihvatljiva ni za naše vjernike. Danas je svaki pojedinac svjestan svoga dostojanstva, svaka obitelj ima potpuniju svijest o sebi, pa s pravom hoće da je kao takovu respektiramo i mi svećenici.

Istodobno je potrebno nadopuniti i naše teoretsko kršćansko poznavanje obiteljske suvremene problematike, kao i načine praktične pastorizacije. U tom pogledu nam je Drugi vatikanski sabor otvorio nove suvremene vidike, a naša je dužnost da ih upoznamo te što temeljitije produbimo i proširimo. Jedino tako moći ćemo i svojim vjernicima dati potpunije, evandeoskije osmišljenje njihova bračnog poziva, kako to oni danas od nas s pravom očekuju.

Drugi dio pastoralne konstitucije Drugog vatikanskog sabora »Gaudium et spes« pod naslovom »Neki gorući problemi« na prvom mjestu govori o problemima braka i obitelji. Zaključujući to poglavlje, koncilski dokument završava riječima: »Dužnost je svećenika da, stekavši nužno poznavanje obiteljske problematike, promiču poziv supruga u njihovu bračnom i obiteljskom životu različitim pastoralnim sredstvima, propo-

vijedanjem riječi Božje, liturgijom i drugim duhovnim pomagalicama te da im ljudski i strpljivo pomažu u teškoćama i jačaju ih u ljubavi kako bi se stvorile obitelji koje uistinu zrače.» (Br. 52.)

Crkva nas, dakle, obavezuje da upoznamo njenu autentičnu nauku, koja se iz dana u dan obogaćuje i produbljuje. Moramo dobro proniknuti u saborske dokumente, pokoncilске akte, govore Sv. Oca i dr. Tu nauku moramo onda paralelno sa sredstvima milosti pretakati u svijest naših obitelji. One su ostale bez nekadašnje vanjske zaštite i izložene su bezbrojnim udarcima. One danas još žive i održavaju se jedino bračnom ljubavlju. Mi kršćani moramo upravo tu ljubav pokrstiti, izdići je u nadnaravno dostojanstvo, na koje ju je izdigao naš Gospodin. Naši vjernici traže od nas, i to s pravom, da im Evanđeljem osvjetlimo prostore njihove bračne zajednice kako bi ona uistinu bila teren njihove suradnje s Bogom. Naše obitelji postavljaju nam, i to s pravom, brojna pitanja u vezi sa svojim bračnim životom. Današnjem čovjeku nema ništa što bi bilo samo po sebi razumljivo. On traži odgovore od svojih pastira. Dužnost je, dakle, svećenika da dobro poznaju tekuću obiteljsku problematiku i nauku Crkve pa da tako dovoljno pripravnim s ljubavlju pruže pravi lijek našim izranjenim obiteljima. Nama kršćanima koji vjerujemo u snagu milosti teško je shvatiti da bi takav pristup ostao bez rezultata.

Paralelno s ovim kontekstom idu i nove smjernice katehizacije, prema kojima se naglasak sve više pomiče prema odraslima. Tu se otvaraju nove mogućnosti utjecaja upravo na bračne kandidate i supružnike. No i ovdje vidimo koliko je našem svećenstvu potrebna dodatna pastoralna sprema. U tom svjetlu bilo bi potrebno preispitati i nadopuniti program formacije naših katehistica koje se spremaju na rad po župama.

Ti nas postulati stavljaju pred višestruk napor. Mjesto toga bilo bi mnogo lagodnije prepustiti sve zakonu inercije, po kojem će sve ipak ići »kako je i do sada išlo«, a nas će poštediti od napora i žrtve. To bi bilo najfatalnije što bi se moglo zamisliti! Zakonitosti koje su se splele oko naših obitelji i odviše su brojne i silovite a da bi im naša obitelj, prepuštena sama sebi, mogla odoljeti.

Hvala Bogu da se s odgovornošću bar pitamo što nam je činiti da spasimo naše obitelji. Iz tog ispitivanja po svim zakonima i logike i psihologije slijedi poziv na akciju. Pritom upiremo svoj pogled prema nebu, od kojeg s vjerom i nadom očekujemo milosni blagoslov. A gdje god su vjera i nada, tu je i kršćanska radost. Jedan od razloga naše radosti jest i ovaj skup koji nas je okupio u razmatranju obiteljske tematike.